

Spinoza en de vreugde van het inzicht.

Op 1 februari 2017 vond onder grote belangstelling bij de Atheneum Boekhandel Roeterseiland in Amsterdam de presentatie van Kees Schuyt zijn nieuwste boek *Spinoza en de vreugde van het inzicht* plaats.

De presentatie werd geopend door Plien van Albada, directeur van uitgeverij Balans.

Zij memoreerde dat Kees Schuyt 15 jaar geleden aankondigde dat hij een boekje over Spinoza zou schrijven dat ongeveer 120 bladzijden zou beslaan. Elke maand april informeerde men voorzichtig wanneer ze het konden verwachten, maar pas in het voorjaar van 2016 kregen ze het bericht: "Het komt eraan en wordt drie maal zo dik". En vandaag is het dan eindelijk zover. Een boek van 316 pagina's, waarin Spinoza in chronologische volgorde wordt behandeld.

Daarna betreedt professor Wiep van Bunge, hoogleraar in de geschiedenis van de filosofie aan de Erasmusuniversiteit, het podium.

Hij legt uit dat er bewust voor deze chronologische volgorde is gekozen. Die is namelijk ontstaan naar aanleiding van de cursus *Spinoza, chronologisch*, en *Spinoza, thematisch*, die Kees Schuyt voor de Spinozakring Soest heeft gegeven. Het lesmateriaal en de vragen van de cursisten met de daarop volgende discussies waren de direct aanleiding hiertoe.

Wiep van Bunge brengt naar voren dat Spinoza in Nederland eigenlijk alleen onder de leken

populair is. Want hoewel Spinoza in tegenstelling tot Descartes en Leibniz levensbeschouwelijk heel populair is, distantiëren de academici zich van hem. Het boek is dan ook geen academisch boek en Kees Schuyt geen academisch filosoof. Hij vindt het van veel moed spreken dat Schuyt zich daar aan gewaagd heeft en daarbij geheel zijn eigen plan heeft getrokken, maar vraagt zich af of er in het boek een zelfportret zit verstopt. Hiermee sluit hij onwillekeurig aan bij de vraag, die Kees in een van zijn lessen aan zijn cursisten in Soest stelde of Spinoza de Ethica misschien voor zichzelf heeft geschreven.

Emeritus hoogleraar natuurkunde Frans Saris vertelt vervolgens hoe Kees Schuyt in Soest de filosofie van Spinoza voor zijn cursisten ontrafelde.

Frans heeft toestemming gegeven om zijn speech hieronder in zijn volledigheid af te drukken:

Een goddelijke ervaring

“Ik ben geen spinozist”, zei Kees Schuyt tijdens het voorstelrondje aan het begin van zijn cursus voor de Spinozakring Soest.

Je vraagt je af wat ervoor nodig is om wel Spinozist te zijn? Naast zijn hoogleraarschap Sociologie aan de UvA, lidmaatschap van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid en de Raad van State, promotor van 56 promovendi, columnist van de Volkskrant, schrijver van talloze wetenschappelijke artikelen en een veertigtal boeken, vond Kees Schuyt de tijd en motivatie om bestuurslid en voorzitter van de Vereniging Het Spinozahuis te zijn en mee te werken aan vele cursussen over Spinoza's filosofie. Toch vindt Kees Schuyt zichzelf nog steeds geen spinozist en dat wordt misschien wel het beste geïllustreerd door "Lessen in pragmatisme" van Charles Sanders Peirce, dat zojuist in alle stilte verscheen bij Boom Klassiek, vertaald en van een inleiding voorzien door diezelfde Kees Schuyt.

Voor de Spinozakring Soest gaf hij eerst een cursus over de Ethica, vervolgens “Spinoza Chronologisch” en dit jaar “Spinoza Thematisch”. Deze cursussen vormden de directe aanleiding voor het boek Spinoza en de vreugde van het inzicht.

‘De filosofie van Spinoza staat in het wijsgerig landschap als een berg van graniet’, zo opent Kees Schuyt zijn nieuwe boek. ‘Misschien ben ik verschillende keren een verkeerd pad ingeslagen en ben ik gaan dwalen. Maar het blijft mijn tocht, mijn persoonlijke interpretatie van het levenswerk van Spinoza, waar ik zelf ook bijna de helft van mijn leven voor nodig had om het te doorgronden’. Wie het pad volgt dat Kees heeft gevonden door het bijna ondoordringbaar granieten hooggebergte in het landschap van Spinoza's filosofie geniet met zoveel vreugde van het inzicht, dat Kees z'n berggids tussen de boeken in de nog altijd groeiende Spinoza bibliotheek ongetwijfeld een vooraanstaande plaats zal veroveren. In Soest leerde Kees Schuyt ons over Spinoza's drie soorten kennis en de verbetering van het verstand. Over de verschillen tussen Descartes en Spinoza. Over religie, filosofie en de vrijheid van denken en spreken. De eenheid van lichaam en geest en het vraagstuk van de

vrije wil. De levensdrang, conatus, het zelfbehoud. De oorsprong van emoties en hoe een vrij mens tussen machteloosheid en blijdschap de veilige raad van de rede volgt. Het hoogste geluk en de vreugde van het inzicht. Kees Schuyts passie voor Spinoza kwam misschien wel het best tevoorschijn toen hij ons leerde over het bijzonder actuele onderwerp van 'persoonlijke en politieke vrijheid in een stabiele democratie'.

Onder zijn leiding lazen wij successievelijk alle werken van Spinoza in chronologische volgorde. Kees verbaasde ons keer op keer door steeds bij elk onderwerp precies te weten welk boek en welke stellingen erbij hoorde. Niet alleen luisterden wij naar zijn wijze lessen, zijn even boeiende als zorgvuldige formuleringen, wij kregen ook huiswerk op. Hij verwacht van zijn cursisten vragen die voldoende aanleiding zouden geven tot discussie.

Daarom is het misschien niet ongepast als ik ook voor deze bijeenkomst enkele vragen heb. Deze gaan ten eerste over Eenheid van geest en lichaam en ten tweede over de God van Spinoza. Twee onderwerpen waarom Kees, denk ik, zich geen 'spinozist' noemt.

Over de eenheid van lichaam en geest.

In zijn Spinoza en de vreugde van het inzicht schrijft Kees Schuyt: "Spinoza kan op geen enkele manier beschouwd worden als de voorloper van het moderne neurologisch deterministisch reductionisme (er is alleen maar stof, dat de geestelijk verschijnselen produceert) noch van het stof-geest-interactionisme, dat causale relaties tussen beide veronderstelt en aandraagt." Aldus Kees Schuyt.

Daarop is mijn vraag: bouw een computer, stop er een rekensom in, als die computer gaat rekenen is dat dan nog steeds stof of heeft die computer ineens de geest gekregen? Rekenen, net als denken, kost energie en stofwisseling, informatie opslaan of wissen ook. Is de computer niet een metafoor van de eenheid van lichaam en geest?

Waarschijnlijk is het mechanisme van werkende hersenen veel ingewikkelder dan van onze huidige computers. Maar als ik mijn tekst voorlees van mijn i-pad, dan is dat toch stof waaruit gesproken woord ontstaat? Het zijn toch mijn energie en stofwisseling gebruikende hersenen, dus de materie van mijn lichaam, waardoor ik lees wat Kees Schuyt schreef, dat combineer met wat ik daarover in mijn hersenen heb opgeslagen, verwerkt heb tot een tekst die mijn stoffelijke lichaam nu voorleest? Als dit meer is dan stof waar komt die geest dan ineens vandaan?

Over de God van Spinoza.

In zijn Spinoza en de vreugde van het inzicht schrijft Kees Schuyt: 'Misschien kan een bewondering voor de vele immens mooie natuurlijke verschijnselen, van de kleinste organismen tot de onmetelijke kosmos, God-vererende vormen aannemen.

Maar Spinoza zelf kende geen twijfel: zijn verering en liefde voor God viel samen met die voor de Natuur, hetgeen werd uitgedrukt in Deus sive Natura.

De God van Spinoza was echter niet de God van Pascal noch die van zijn christelijke tijdgenoten, en wellicht ook niet die van de 21ste -eeuwse mens.' Aldus Kees Schuyt.

Daarop is mijn vraag: Is de God van Spinoza, is Deus sive Natura, niet bij uitstek de god voor de 21ste -eeuwse mens?

Als we de natuur God noemen drukt dat dan niet om te beginnen uit dat we niet langer geloven in een persoonlijke God die ons leven bestuurt? Lost dat niet ook het probleem op van Gods verantwoordelijkheid voor al het kwaad in de wereld, het probleem dat Karel van het Reve 'de ongelooflijke slechtheid van het opperwezen' noemde?

Is de God van Spinoza ook niet het antwoord op de vraag van atheïsten, van Herman Philipse tot Bas Haring en anderen die zich afvragen in welke God geloven degenen die in God geloven en in de evolutie theorie?

Als we de natuur God noemen, drukt dat dan niet ook het mysterie van de natuur uit? Het idee dat wij, ook wij fysici, de natuur nooit helemaal zullen kunnen begrijpen, omdat ons mensen de God's eye view niet gegeven is?

Is Deus sive natura niet ook een manier om het wonderbaarlijke uit te drukken? Het heilige, het respect en de eerbied voor moeder natuur die bij de 21ste -eeuwse mens, de homo economicus, zo node wordt gemist?

Ten slotte, is voor de creatieve mens, de wetenschappelijk onderzoeker of de kunstenaar, is voor hen het creatieve moment, 'de vreugde van het inzicht', niet een goddelijke ervaring?

Na deze sublieme speech neemt tot slot Kees Schuyt zelf het woord.

Eigenlijk zou hij nu het eerste exemplaar van zijn boek aan burgemeester Van de Laan aanbieden, maar helaas moest die wegens zijn ernstige ziekte verstek laten gaan.

"Dus moet ik noodgedwongen over op plan B," zegt Kees.

Hij beaamt Wiep van Bunge zijn suggestie dat er in het boek een zelfportret verstopt zit.

"Ik heb het boek inderdaad voor mijzelf geschreven. Ik heb opgeschreven wat ik er zelf van vond. En ik heb het ook geschreven voor de cursisten van de Spinozakring Soest," zegt hij.

Kees memoreert dat men bij een Spinozastudie stevast begint met het lezen van de Ethica en daarbij haken de mensen al gauw af. Daarom koos hij ervoor om de chronologische volgorde aan te houden en te beginnen met de eerst zinnen uit het TIE, de verhandeling over de verbetering van het verstand. Daarin ligt het hart van Spinoza's filosofie en deze rode draad zit ook in zijn boek verborgen.

Hij beaamt dat hij geen academische filosoof is en met zijn boek geen bijdrage heeft geleverd aan de Spinozakunde. Verder is hij het niet met Frans Saris eens over Einstein en de God van Spinoza. Als je zou vragen aan Van der Laan hoe hij in zijn stad gelooft, zou hij antwoorden: "Niet in een stad van toorn en vreemdelingenhaat, maar een stad in de geest van Spinoza."

Spinoza noemde zich in zijn eerste boek ook Amsterdammer. Schuyt vindt het ook een goede zaak dat Amsterdam een Spinozacentrum wil oprichten en voor de bibliotheek die daarin gevestigd gaat worden, biedt hij dan ook het eerste exemplaar van zijn boek aan.

Hierna bedankt Kees Schuyt iedereen die geholpen heeft bij de totstandkoming van zijn boek en haalt aan dat hij in zijn voorwoord daarbij ook de Spinozakring Soest en oprichter Gonny Pasmaan noemt.

Hij eindigt met de woorden: "Spinoza hield niet van doopplechtigheden. Hij hield meer van een glas wijn met een versnapering. Laten we dat dus in zijn geest nu ook maar gaan doen."

*****

Enkele foto's van de borrel in de geest van Spinoza.

*Kees Schuyt overhandigt een presentexemplaar aan Gonny Pasman
Op de achtergrond Manja Burgers van Antiquariaat Spinoza.*

Gonny Pasman in gesprek met Wiep van Bunge. Piet Steenbakkers luistert geanimeerd mee.

Onderonsje Frans Saris en Kees Schuyt

Gonny Pasman met haar inspirator Kees Schuyt

1 februari 2017

Tekst: Gonny Pasman/Frans Saris

Foto's: Rob Wouters en Peter de Wit